

Sociálno-ekonomické podmienky života študentov vysokých škôl na Slovensku

Trendová analýza

Vypracoval: Mgr. Roman Kollár, PhD.
Centrum vedecko-technických informácií SR
Odbor metodiky a tvorby informácií školstva
Oddelenie vysokého školstva
Staré grunty 52, 842 44 Bratislava

Bratislava
2018

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Metodológia	5
3. Výsledky.....	7
3.1 Sociálny status rodičov študentov	7
3.2 Situácia študentov pred nástupom na vysokú školu	10
3.3 Čas venovaný štúdiu a čas strávený v zamestnaní	11
3.4 Životné podmienky.....	13
3.4.1 Spôsoby bývania	13
3.4.2 Príjmy.....	17
3.4.3 Výdavky.....	20
3.5 Medzinárodná mobilita.....	21
4. Zhrnutie hlavných výsledkov	26

1. Úvod

Predkladaná práca si kladie za cieľ zoznámiť čitateľa s vývojom sociálno-ekonomických podmienok života študentov vysokých škôl na Slovensku za obdobie rokov 2005 až 2018. Podkladom na vypracovanie tejto štúdie boli dáta z III., IV., V. a VI. cyklu medzinárodného longitudinálneho výskumu EUROSTUDENT, počas ktorých Slovensko na tomto projekte participovalo.

Treba podotknúť, že vývoj v oblasti indikátorov sociálno-ekonomických podmienok života študentov prešiel vo výskume EUROSTUDENT počas predmetného obdobia pomerne razantnými zmenami. Tieto zmeny sa postupne dotkli prakticky všetkých metodologických prvkov, ktorých spoločné dodržanie je nevyhnutne potrebné pre možnosť vykonania trendovej analýzy tej istej kategórie respondentov. Počas sledovaného obdobia dochádzalo k zmenám vo formuláciách otázok, typoch odpovedí, počtoch variantov odpovedí a možnostiach odpovedí, no taktiež aj k posunom v pokrývaní skúmaných sociálnych javov rozličnými ukazovateľmi (napr. pri štruktúre a výške príjmov a výdavkov alebo pri prekážkach pre absolvovanie zahraničného študijného pobytu) či dokonca k vzniku celkom nových tematických okruhov (takto vznikli napr. sekcie o študijných podmienkach vysokoškolákov, ich pripravenosti na trh práce a plánoch do budúcnosti). Okrem toho, keďže sa v priebehu času pri viacerých sociálnych javoch menil počet pôvodných premenných, menili sa automaticky aj spôsoby konštrukcie novovzniknutých indikátorov, techniky ich výpočtov, ako i rozpätia nimi nadobúdaných hodnôt.

Vzhľadom na skutočnosť, že ukazovatele, ktoré prešli takýmito zmenami nemožno spoľahlivo časovo porovnávať, boli do predkladanej trendovej analýzy zahrnuté len tie tematické okruhy a také indikátory, ktoré zostali od III. po VI. cyklus výskumu EUROSTUDENT celkom rovnaké, prípadne hodnoty ktorých bolo možné (buď odpočítaním alebo zlúčením rozsiahlejšieho počtu variantov odpovedí) vypočítať. V tejto súvislosti sa však žiada zdôrazniť, že takisto aj schémy váženia dát boli v jednotlivých kolách projektu odlišné a tak dáta zozbierané v jednotlivých cykloch sú reprezentatívne zakaždým vzhľadom na iné sociálno-demografické znaky respondentov. Práve preto je potrebné prezentované hodnoty nameraných dát a ich interpretácie vždy „čítať“ s prihliadnutím na všetky tieto metodologické prekážky a obmedzenia.

Z formálneho hľadiska predkladaná práca pozostáva z úvodu, popisu použitej metodológie, prezentácie a interpretácie výsledkov a zhrnutia hlavných záverov.

V metodologickej časti je pozornosť venovaná hlavne charakteristikám respondentov podľa pohlavia, priemerného veku, formy štúdia a študijného programu. V sekcii venovanej výsledkom trendovej analýzy je postupne pojednávané o sociálnom statuse rodičov študentov, situácii študentov pred nástupom na vysokú školu, čase, ktorý študenti počas semestra venujú štúdiu a trávia v zamestnaní, spôsoboch ich bývania počas tohto obdobia, príjmoch, výdavkoch a medzinárodnej mobilite. Výsledky uvádzané v tejto kapitole sú prezentované v stĺpcových a pruhových grafoch. Napokon sú v poslednej kapitole zhrnuté hlavné zistenia.

2. Metodológia

Všetky doposiaľ realizované cykly výskumu EUROSTUDENT boli vykonané metódou dotazovania. Na Slovensku boli dáta zbierané prostredníctvom papierových dotazníkov a face to face rozhovorov v 3. kole, pomocou papierových dotazníkov v 4. a 5. cykle a prostredníctvom on-line dotazníkov v 6. kole.

Pri výbere respondentov zo základného do výberového súboru bol na Slovensku zakaždým použitý stratifikovaný náhodný výber.

Na 3. cykle projektu EUROSTUDENT participovalo 1333 respondentov, na 4. kole 3489 respondentov, na 5. cykle 3734 respondentov a na 6. kole 1482 respondentov.

Treba podotknúť, že kým v 3. a 4. cykle tohto výskumu neboli získané dáta vážené, tak v 5. a 6. kole boli vytvorené databázy za účelom zaistenia reprezentativity už prevážené, pričom v 5. cykle vážiaca schéma pozostávala z pohlavia, vekových kategórií a skupín študijných odborov, zatiaľ čo v 6. kole zase z pohlavia, vekových kategórií, formy štúdia a študijného programu.

V tabuľke č. 1 sú za jednotlivé cykly projektu uvedené charakteristiky výberových súborov podľa pohlavia, priemerného veku, formy štúdia a študijného programu.

Vývoj zastúpenia respondentov podľa pohlavia vo výskumných vzorkách poukazuje na kontinuálne rastúci podiel žien (respektíve klesajúce percento mužov) na vysokých školách na Slovensku. Tak kým v 3. cykle tvoril výberový súbor o niečo vyšší podiel mužov ako žien, v 4. kole to bolo už o niečo viac žien ako mužov, v 5. kole sa tento rozdiel ešte zvýraznil a v 6. cykle už výskumnú vzorku tvorili 3/5 žien a 2/5 mužov.

Priemerný vek respondentov sa pohyboval v rozpätí od 22,8 roka v 4. kole po 24,5 roka v 3. cykle. V 5. kole predstavoval priemerný vek výberového súboru 23,5 roka a v 6. cykle 23,1 roka. V súvislosti s vekom možno ešte konštatovať, že rozdiely v priemernom veku mužov a žien neboli v žiadnom kole výrazné. Práve naopak, priemerný vek mužov a žien bol v každom cykle veľmi podobný.

Z podielov respondentov podľa formy štúdia zastúpených vo výskumných vzorkách vyplýva, že percentuálne najviac denných študentov sa výskumu EUROSTUDENT zúčastnilo v 5. kole (o niečo viac ako 4/5) a najmenej v 3. cykle (o niečo viac ako 3/5). V 4. a 6. kole tvorili výskumnú vzorku približne 3/4 študentov dennej formy štúdia. Študentov externej formy

štúdia (naopak) percentuálne najviac na tomto projekte participovalo v 3. cykle (takmer 2/5) a najmenej v 5. kole (necelá 1/5).

Napokon z hľadiska študijného programu prezentované dáta ukazujú, že percentuálne najviac študentov bakalárskych študijných programov participovalo na výskume EUROSTUDENT v 5. cykle (o niečo viac ako 2/3) a najmenej v 3. kole (o niečo viac ako 1/2). V 4. a 6. cykle tvorili títo respondenti približne 3/5 výskumnej vzorky. Študentov magisterských študijných programov sa (naopak) percentuálne najviac na projekte EUROSTUDENT zúčastnilo v 3. kole (takmer 1/2) a najmenej v 5. cykle (necelá 1/3).

Tabuľka č. 1 Charakteristika výberových súborov podľa pohlavia, priemerného veku, formy štúdia a študijného programu

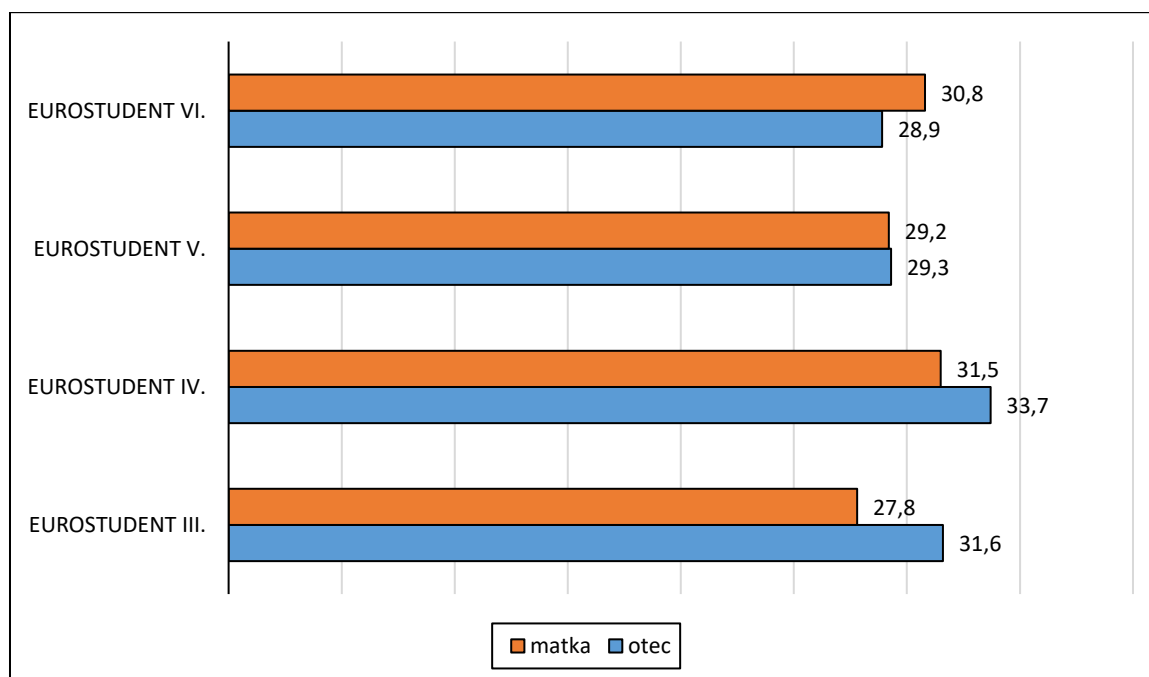
<u>Ukazovateľ</u>	EUROSTUDENT III.	EUROSTUDENT IV.	EUROSTUDENT V.	EUROSTUDENT VI.
N	1333	3489	3734	1482
Pohlavie (v %)				
<i>Muži</i>	51,7	46,0	41,8	41,5
<i>Ženy</i>	48,3	54,0	58,2	58,5
<i>Spolu</i>	100	100	100	100
Priemerný vek				
<i>Muži</i>	24,6	22,7	23,2	23,4
<i>Ženy</i>	24,4	22,8	23,7	23,5
<i>Spolu</i>	24,5	22,8	23,5	23,1
Forma štúdia (v %)				
<i>Denná</i>	63,3	75,6	81,7	77,5
<i>Externá</i>	36,7	24,4	18,3	22,5
<i>Spolu</i>	100	100	100	100
Študijný program (v %)				
<i>Bakalári</i>	51,8	57,1	68,7	60,3
<i>Magistri</i>	48,2	42,9	31,3	39,7
<i>Spolu</i>	100	100	100	100

3. Výsledky

3.1 Sociálny status rodičov študentov

Prvým tematickým okruhom výskumu EUROSTUDENT, ktorému sa od III. do VI. cyklu tohto projektu nepretržite venovala pozornosť, je sociálny status rodičov študentov. Tento sa zisťoval najvyšším dosiahnutým vzdelaním rodičov vysokoškolákov a hodnotením životnej úrovne ich rodiny. V stupni dosiahnutého vzdelania rodičov študentov sa pritom už tradične rozlišuje medzi tými, ktorí absolvovali vysokú školu a tými, ktorí majú ukončené nižšie vzdelanie. Životná úroveň rodiny vysokoškolákov sa zase štandardne meria prostredníctvom 5-stupňovej škály, z ktorej po následnom rekódovaní vzniká 3-bodová stupnica rozlišujúca medzi dobrou, priemernou a zlou životnou úrovňou. Výsledky o podiele rodičov študentov s absolvovaným terciárnym vzdelaním a hodnotením životnej úrovne ich rodiny sú prezentované v grafoch č. 1 a 2.

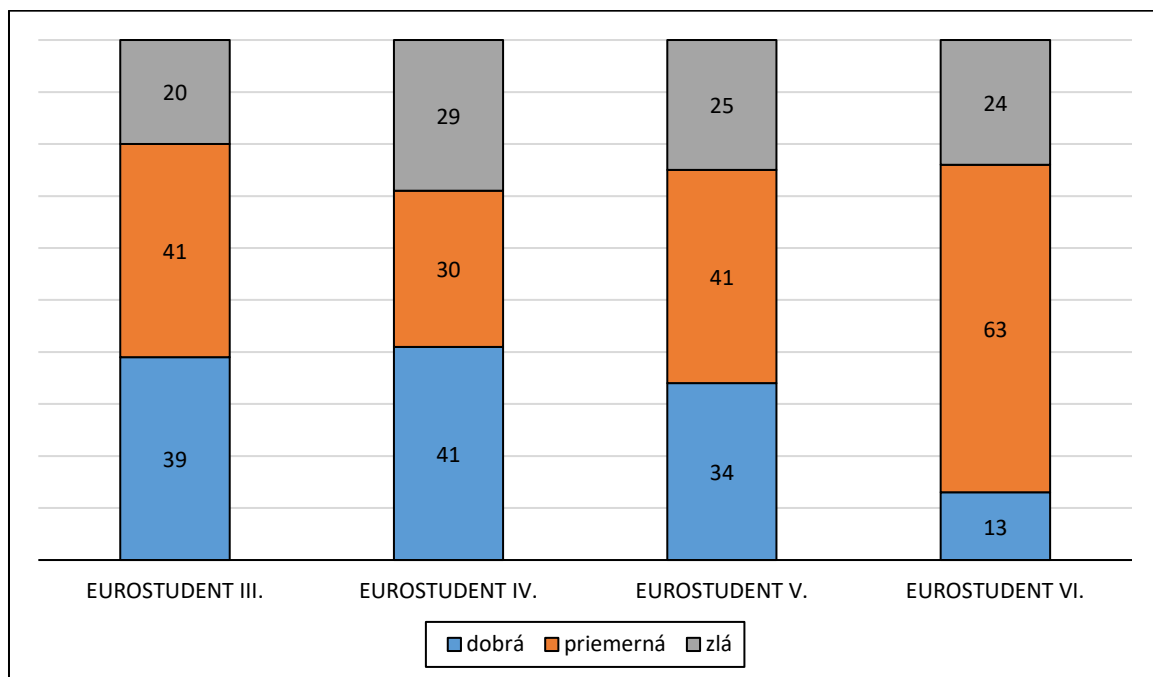
Graf č. 1 Podiel rodičov študentov s absolvovaným terciárnym vzdelaním (v %)

Pokiaľ ide o prvý indikátor sociálneho statusu rodičov vysokoškolákov, namerané dáta ukazujú, že vo vývoji podielu rodičov študentov s absolvovaným terciárnym vzdelaním počas sledovaného obdobia na Slovensku výraznejšie zmeny nenastali, keďže ukončené

vysokoškolské vzdelanie malo v jednotlivých kolách výskumu EUROSTUDENT od o niečo viac ako 1/4 po približne 1/3 rodičov vysokoškolákov. Percentuálne najviac otcov študentov malo ukončenú vysokú školu v 4. cykle tohto projektu (33,7 %), zatiaľ čo najnižší podiel ich vysokoškolským vzdelaním disponoval v jeho 6. kole (28,9 %). Podobné hodnoty vykazujú i údaje o vzdelanostnej štruktúre matiek vysokoškolákov, keď percentuálne najviac ich malo ukončenú vysokú školu v 4. cykle výskumu (31,5 %), kým najnižší podiel ich s vysokoškolským vzdelaním disponoval v jeho 3. kole (27,8 %). Vzhľadom na tieto skutočnosti tak možno konštatovať, že zmeny v podiele rodičov študentov s absolvovaným terciárnym vzdelaním sú za posledných 12 rokov len minimálne.

Graf č. 2 Hodnotenie životnej úrovne rodiny (v %)

Čo sa týka druhého indikátora sociálneho statusu rodičov vysokoškolákov, získané dáta po prepočítaní naznačujú, že životná úroveň rodiny študentov sa v priebehu času kontinuálne mierne zhoršovala. Ako dobrú zhodnotili životnú úroveň rodiny v jednotlivých cykloch výskumu EUROSTUDENT od 1/5 po takmer 1/3 vysokoškolákov, ako priemernú ich ju zhodnotili od necelej 1/3 po zhruba 2/3 a ako zlú od o niečo viac ako 1/10 po o niečo viac ako 2/5. Za dobrú považoval životnú úroveň rodiny najvyšší podiel študentov v 4. kole tohto projektu (41 %), zatiaľ čo percentuálne najmenej ich ju za takúto považovalo v jeho 6. cykle (13 %). Ako priemernú zhodnotil životnú úroveň rodiny najvyšší podiel vysokoškolákov v 6.

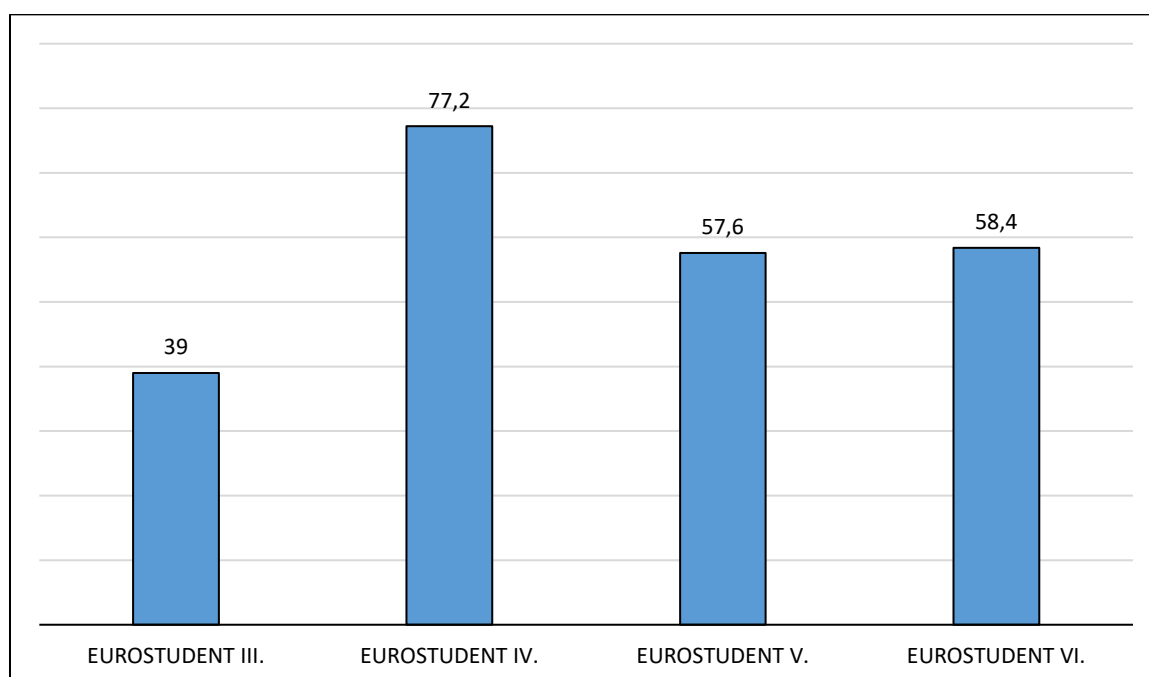

kole tohto výskumu (63 %), kým percentuálne najmenej ich ju takto zhodnotilo v jeho 4. cykle (30 %). Za zlú považoval životnú úroveň rodiny najvyšší podiel študentov v 4. kole tohto projektu (29 %), zatiaľ čo percentuálne najmenej ich ju za takúto považovalo v jeho 3. cykle (20 %). I keď rozdiely v hodnotení životnej úrovne rodiny vysokoškolákmi počas sledovaného obdobia nie sú markantné, možno povedať, že životná úroveň rodiny študentov sa postupne zhoršovala.

3.2 Situácia študentov pred nástupom na vysokú školu

Druhou kapitolou, ktorej sa od III. do VI. kola výskumu EUROSTUDENT permanentne venovala pozornosť, je situácia študentov pred nástupom na vysokú školu. V rámci tejto sekcie však bolo možné časovo porovnať len údaje za percentuálny podiel študentov, ktorí počas predmetného obdobia získali skúsenosti na trhu práce. Výsledky o tom sú uvedené v grafe č. 3.

Graf č. 3 Podiel študentov s pracovnými skúsenosťami získanými pred nástupom na vysokú školu (v %)

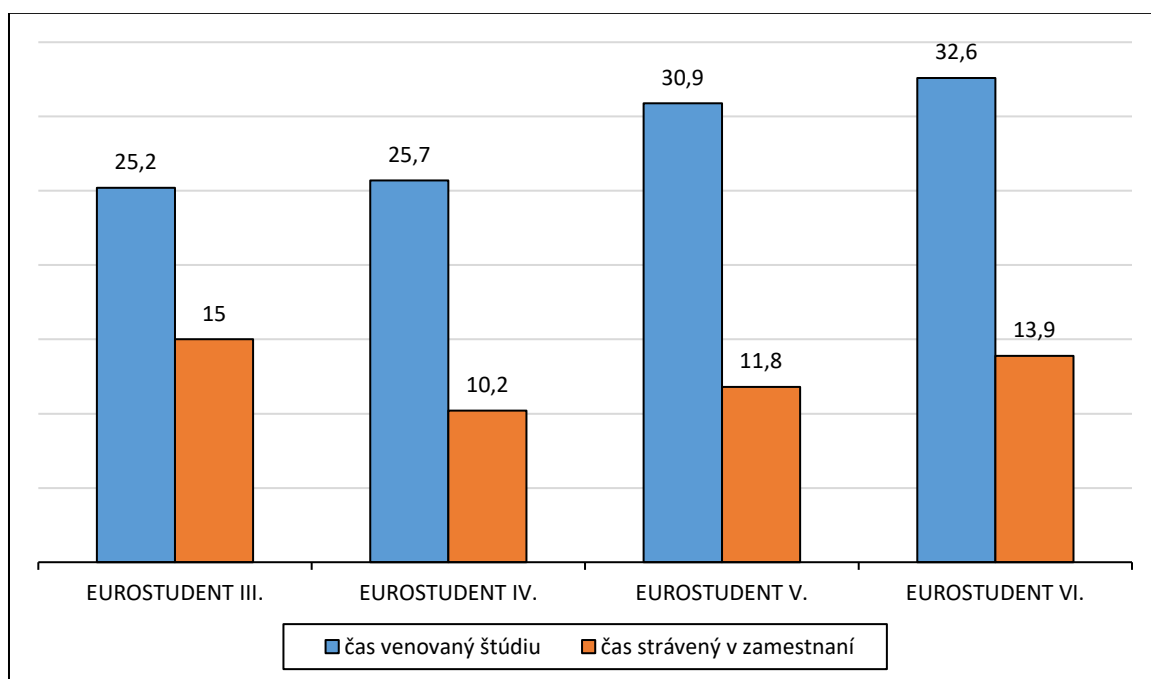

Ako vidno, v 3. cykle projektu EUROSTUDENT disponovali pracovnými skúsenosťami získanými pred nástupom na vysokú školu približne 2/5 študentov, v 4. kole o niečo viac ako 3/4 študentov a v 5. cykle takmer 3/5 študentov a v 6. kole takisto zhruba 3/5 študentov. Percentuálne najviac študentov teda pred nástupom na vysokú školu pracovalo počas 4. (77,2 %) a najmenej v priebehu 3. cyklu (39,0 %).

3.3 Čas venovaný štúdiu a čas strávený v zamestnaní

Tretou témou, ktorá umožňuje sledovať dlhodobjší vývoj v oblasti sociálnych a ekonomických podmienok života vysokoškolákov na Slovensku, je čas venovaný štúdiu a strávený v zamestnaní. Tento sa v jednotlivých kolách výskumu EUROSTUDENT meral priemerným počtom hodín, ktorí študenti venujú týmto dvom aktivitám v bežnom týždni počas semestra. Prehľad o tom podáva graf č. 4.

Graf č. 4 Priemerný počet hodín, ktoré študenti v bežnom týždni počas semestra venujú štúdiu a strávia v zamestnaní (v hodinách)

Môžeme vidieť, že množstvo hodín, počas ktorých sa vysokoškoláci v typickom týždni počas semestra vzdelávajú a množstvo hodín, počas ktorých v tomto období pracujú, vykazujú odlišnú trajektóriu. V 3. cykle projektu EUROSTUDENT venovali študenti činnostiam súvisiacim so štúdiom v typickom týždni počas semestra priemerne 25,2 hodiny, v 4. kole 25,7 hodiny, v 5. cykle už 30,9 a v 6. kole dokonca 32,6 hodiny. Možno teda konštatovať, že vysokoškoláci sa počas sledovaného obdobia vzdelávali čoraz intenzívnejšie. Tento poznatok zrejme do určitej miery možno vysvetliť rastúcim celkovým podielom žien na vysokých školách – je totiž dobre známe, že ženy v porovnaní s mužmi trávajú viac času tak na prednáškach, ako i osobným štúdiom. Údaje o množstve hodín strávených vysokoškolákmi

v zamestnaní už podobnú jednosmernú tendenciu nemajú, keďže v 3. cykle študenti pracovali v typickom týždni počas semestra priemerne 15,0 hodiny, v 4. kole 10,2 hodiny, v 5. cykle 11,8 hodiny a v 6. kole 13,9 hodiny. Domnievame, sa, že zistenie o najvyššom počte študentmi odpracovaných hodín – priemerne 15,0 hodiny v 3. cykle – je možné do určitej miery vysvetliť najvyšším podielom študentov externej formy štúdia, ktorých výskumnú vzorku v 3. kole tvorilo až 36,7 %. Okrem toho, poznatky o najnižšom a súčasne najvyššom počte hodín strávených vysokoškolákmi v zamestnaní kopírujú ich vekovú štruktúru, keď počas sledovaného obdobia najmenej intenzívne pracovali študenti v 4. cykle, ktorí vykazovali aj najnižší priemerný vek (22,8 rokov), zatiaľ čo najintenzívnejšie pracovali vysokoškoláci v 3. kole, pričom títo vykazovali zase najvyšší priemerný vek (24,5 rokov). Sú to teda práve starší externí študenti, ktorí majú v porovnaní s mladšími dennými študentmi takú štruktúru potrieb a záujmov, ktorá si vyžaduje, aby v typickom týždni počas semestra trávili aj viac hodín v zamestnaní.

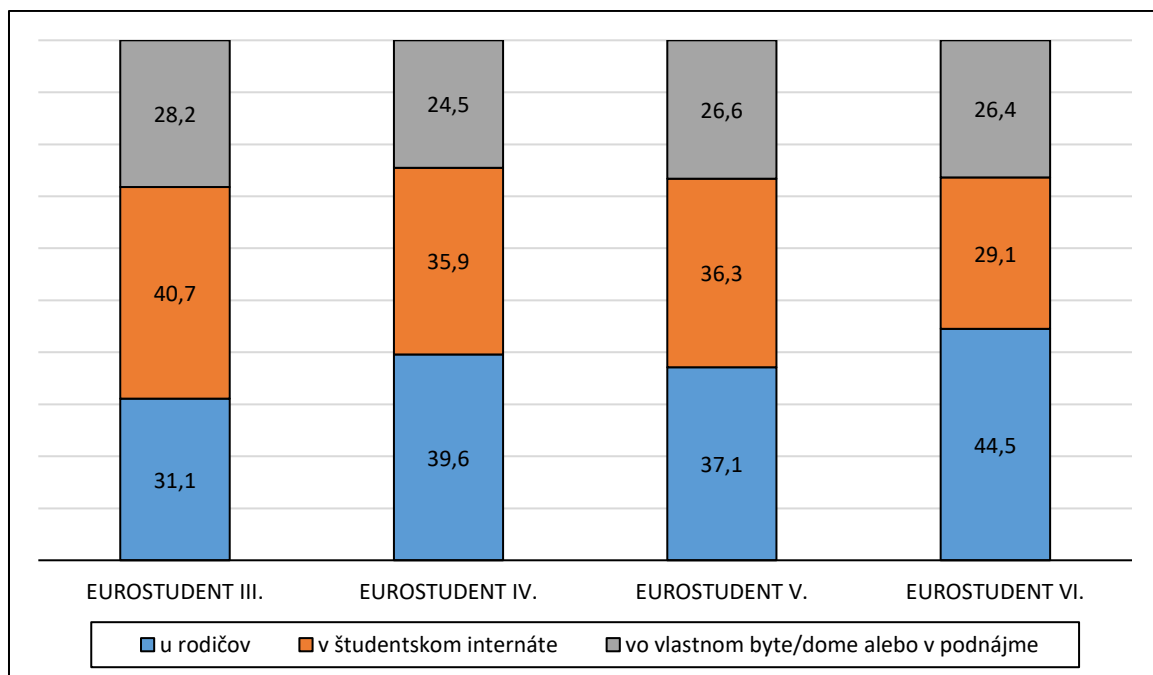
3.4 Životné podmienky

Štvrtou a zároveň kľúčovou problematikou výskumu EUROSTUDENT sú životné podmienky vysokoškolákov. Tieto sa skúmajú prostredníctvom troch dimenzií – spôsobov bývania, príjmov a výdavkov.

3.4.1 Spôsoby bývania

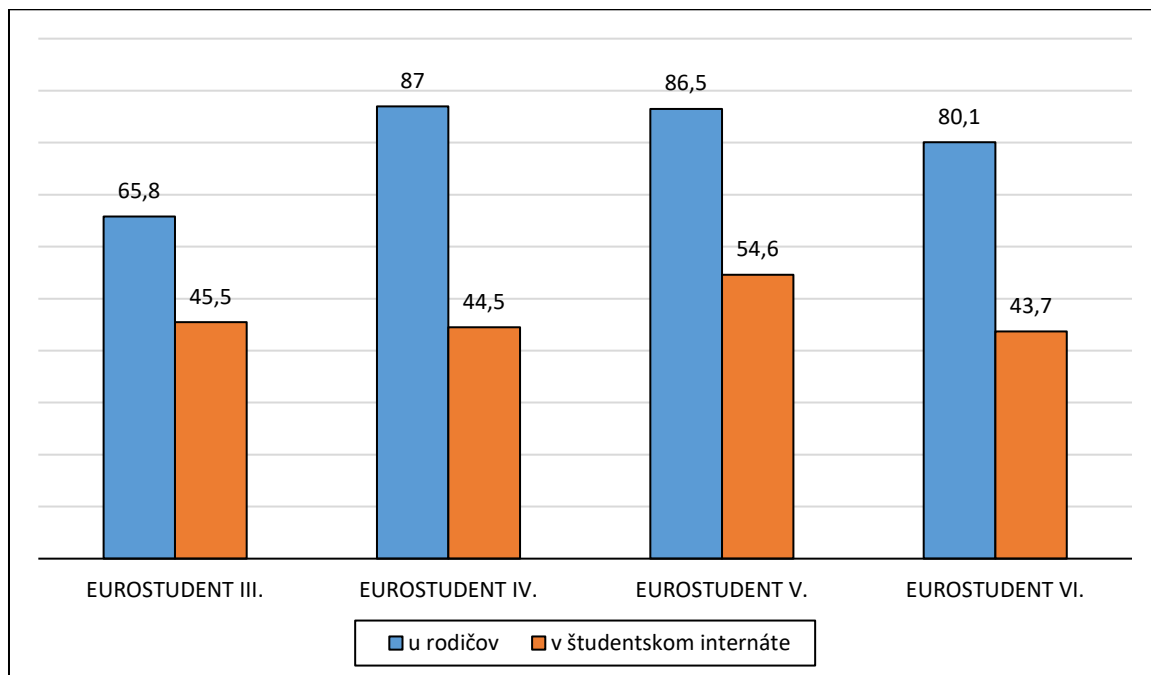
Údaje o spôsoboch bývania študentov počas semestra umožňujú v prvom rade zistiť vývoj podielu vysokoškolákov bývajúcich počas akademického roka u rodičov, v študentskom internáte a vo vlastnom byte/dome alebo v podnájme. Okrem toho, dáta namerané v 3. až 6. cykle projektu EUROSTUDENT súčasne umožňujú za jednotlivé kolá sledovať aj časové trendy v rozdieloch týkajúcich sa spokojnosti vysokoškolákov bývajúcich počas semestra u rodičov a v študentskom internáte s ich bývaním. U tých, ktorí bývajú v študentskom internáte, je zároveň možné zmapovať i dynamiku vývoja priemernej mesačnej výšky výdavkov za takéto ubytovanie. Výsledky o týchto skutočnostiach sú prezentované v grafoch č. 5, 6 a 7.

Graf č. 5 Spôsoby bývania študentov počas semestra (v %)

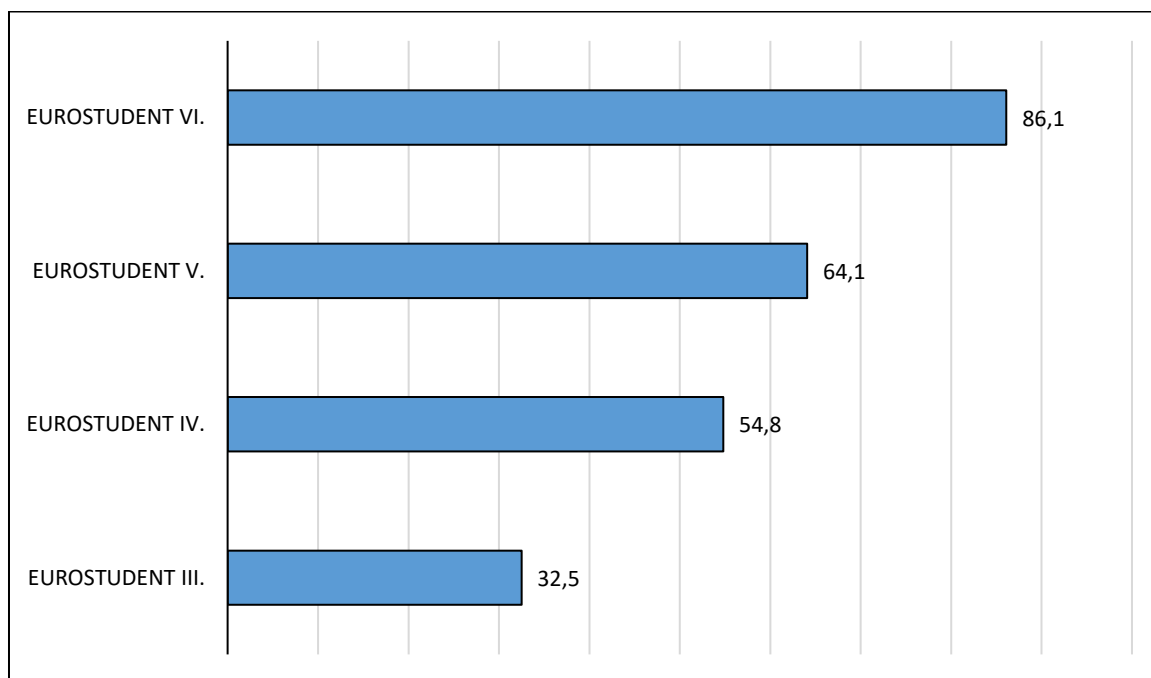
V súvislosti so spôsobmi bývania počas semestra možno konštatovať, že v 3. kole predstavoval podiel študentov bývajúcich počas akademického roka u rodičov takmer $1/3$, v 4. a 5. cykle o niečo menej ako $2/5$ a v 6. kole o niečo viac ako $2/5$. Podiel vysokoškolákov bývajúcich počas semestra v študentskom internáte sa vyvíjal od o niečo viac ako $2/5$ v 3. cykle po približne $1/3$ v 4., 5. a 6. kole. Vo vlastnom byte/dome alebo v podnájme zase bývala počas všetkých štyroch cyklov približne $1/4$ študentov. Tieto údaje naznačujú, že spôsoby bývania vysokoškolákov počas akademického roka sa v priebehu sledovaného obdobia príliš zásadne nezmenili – obzvlášť vo vlastnom byte/dome bývala počas semestra zakaždým približne $1/4$ študentov. Podiely vysokoškolákov bývajúcich počas akademického roka u rodičov a v študentskom internáte už síce určitými zmenami prešli, avšak nie dramatickými. V tejto súvislosti tak do popredia osobitne vystupujú rozdiely v týchto spôsoboch bývania študentov v 3. a 6. cykle, keď v 3. kole bývalo počas semestra u rodičov len 31,1 % vysokoškolákov, no v 6. cykle ich u rodičov bývalo až 44,5 %. Analogicky, v 3. kole bývalo počas akademického roka v študentskom internáte až 40,7 % študentov, no v 6. cykle ich v študentskom internáte bývalo iba 29,1 %. Domnievame sa, že najvyšší podiel vysokoškolákov bývajúcich počas semestra v študentskom internáte, ktorý bol zaznamenaný v 3. kole, možno zase do určitej miery vysvetliť o niečo vyšším zastúpením mužov (51,7 %) ako žien (48,3 %) vo výberovom súbore, keďže sú to práve študenti, ktorí v porovnaní so študentkami vo vyššej miere preferujú takýto spôsob ubytovania počas akademického roka. V 3. cykle bol takisto zaznamenaný najvyšší podiel vysokoškolákov bývajúcich počas semestra vo vlastnom byte/dome alebo v podnájme, pričom táto skutočnosť zrejme súvisí s výrazne vyšším zastúpením podielu študentov externej (36,7 %) ako v dennej (63,3 %) formy štúdia vo výskumnej vzorke.

Graf č. 6 Podiel študentov deklarujujúcich spokojnosť s bývaním u rodičov a s bývaním v študentskom internáte (v %)

Pokiaľ ide o komparáciu percentuálneho podielu vysokoškolákov bývajúcich u rodičov a v študentskom internáte, ktorí vyjadrili (úplnú alebo prevažnú) spokojnosť so svojim ubytovaním počas akademického roka, namerané údaje vo všetkých štyroch kolách presvedčivo poukazujú na výrazne vyššie zastúpenie študentov spokojných so svojím bývaním medzi tými, ktorí bývali počas semestra u rodičov ako tými, ktorí počas tohto obdobia bývali v študentskom internáte. Tak napr. v 3. cykle deklarovalo spokojnosť s bývaním počas semestra až približne 2/3 vysokoškolákov bývajúcich počas tohto obdobia u rodičov, no len necelá 1/2 tých, ktorí boli ubytovaní v študentskom internáte; v 4. a 5. kole tento pomer predstavoval výrazne viac ako 4/5 k približne 1/2 a v 6. cykle bol o niečo viac ako 4/5 k o niečo viac ako 2/5. Najvyšší percentuálny rozdiel v podiele týchto dvoch kategórií vysokoškolákov pritom vykazuje celkom jednoznačne 4. kolo (42,5 %), zatiaľ čo najmenší rozdiel zase 3. cyklus (20,3 %). Bývanie u rodičov je charakteristické vyšším komfortom, a preto sú študenti bývajúci počas semestra v domácnosti svojich rodičov so svojím bývaním celkovo výrazne spokojnejší ako vysokoškoláci ubytovaní počas tohto obdobia v študentskom internáte.

Graf č. 7 Priemerná mesačná výška výdavkov na bývanie v študentskom internáte (v EUR)

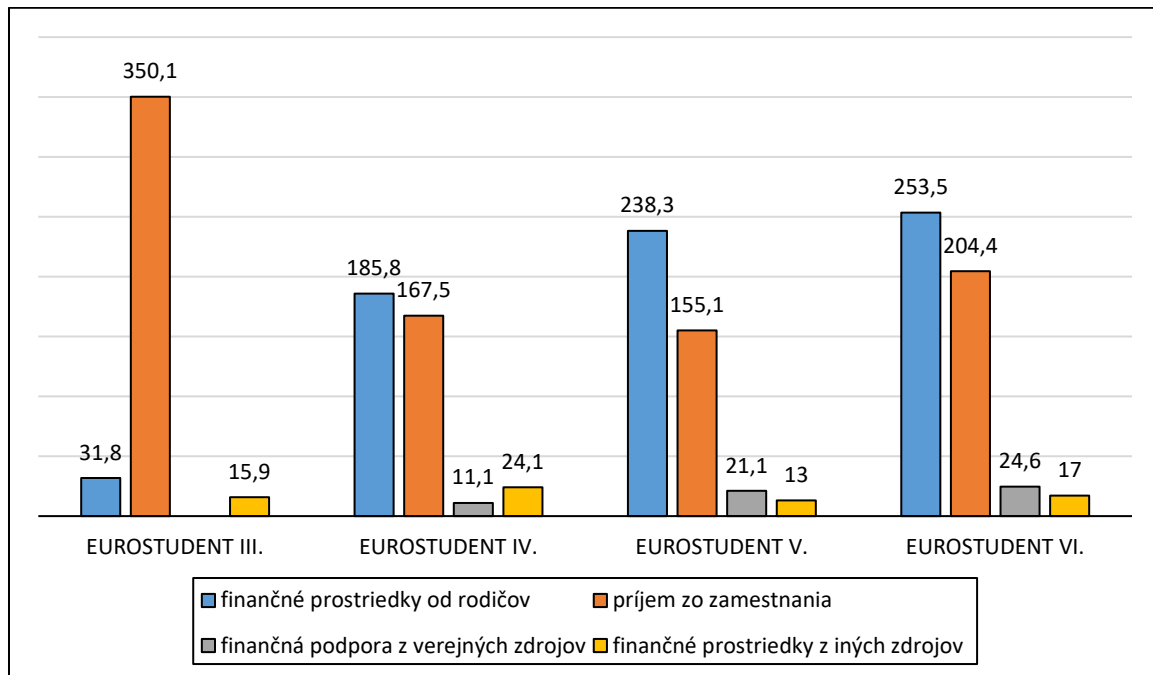
Čo sa týka vývoja nákladov na bývanie v študentskom internáte, v grafe č. 7 vidno, že táto položka výdavkov vysokoškolákom kontinuálne rástla, a to z 32,5 EUR v 3. kole, na 54,8 EUR v 4. cykle, na 64,1 EUR v 5. kole a napokon na 86,1 EUR v 6. cykle. V nastolenom kontexte je však potrebné podotknúť, že je to práve bývanie v študentskom internáte, ktoré je pre študentov (s výnimkou bývania u rodičov) cenovo najdostupnejším spôsobom bývania počas semestra (a to i napriek takmer stonásobeniu sumy za takéto ubytovanie počas sledovaného obdobia). Rastúci trend priemernej mesačnej výšky výdavkov vysokoškolákov na bývanie zrejme súvisí predovšetkým s makroekonomickými zmenami, teda s rastom cien alebo infláciou.

3.4.2 Príjmy

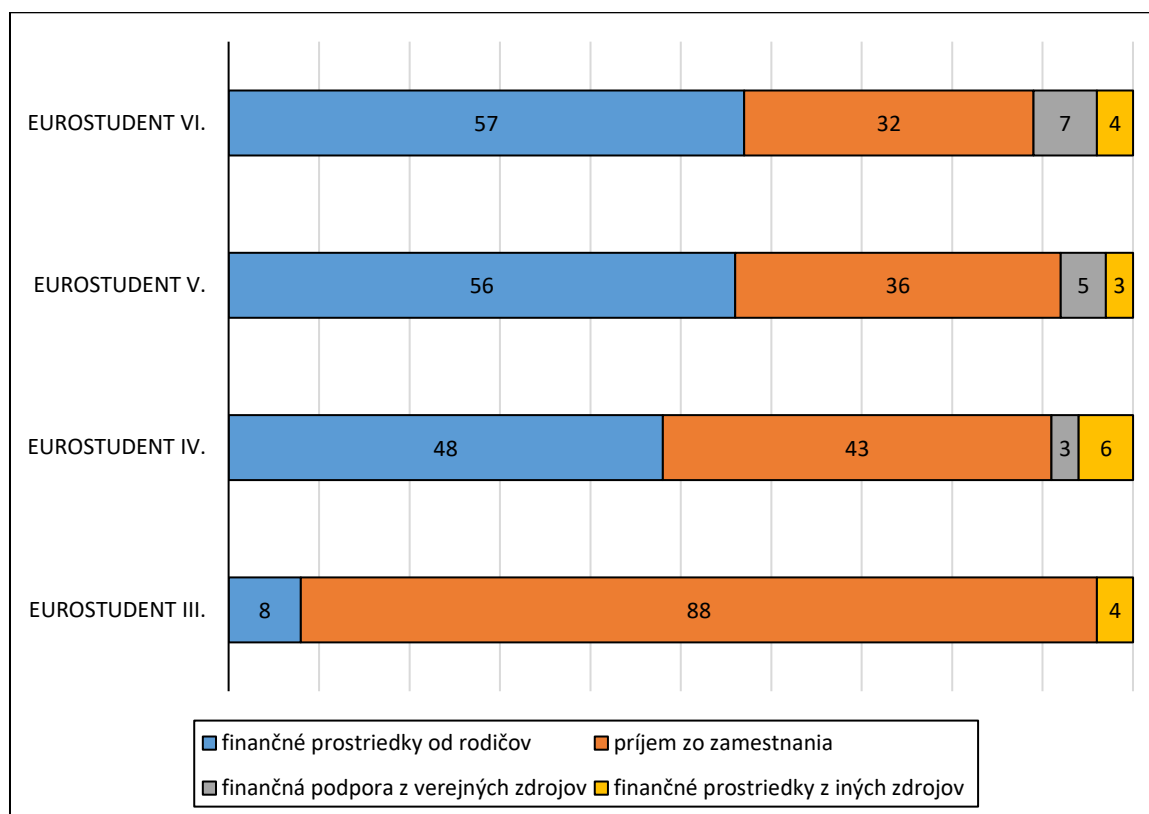
Situácia v oblasti príjmov umožňuje časovo porovnať len údaje za kategóriu študentov nebývajúcich počas semestra s rodičmi. Ktoré sety premenných boli teda vo výskume EUROSTUDENT v rámci rubriky príjmov skúmané u tejto sociálnej kategórie vysokoškolákov nepretržite od 3. po 6. kolo? Sú to štruktúra príjmov (pozostávajúca z finančných prostriedkov od rodičov, príjmu zo zamestnania, finančnej podpory z verejných zdrojov a finančných prostriedkov z iných zdrojov) a ich priemerná mesačná výška, zloženie celkového mesačného príjmu a výška celkového mesačného príjmu. Výsledky o tom sú uvedené v grafoch č. 8, 9 a 10.

Graf č. 8 Štruktúra a priemerná mesačná výška príjmov študentov nebývajúcich počas semestra u rodičov (v EUR)

V súvislosti s kompozíciou a priemernou mesačnou výškou príjmov študentov nebývajúcich počas semestra s rodičmi sa preukázalo, že vo všetkých štyroch cykloch projektu EUROSTUDENT boli najvýznamnejšími zdrojmi príjmov týchto vysokoškolákov finančné prostriedky od rodičov a príjem zo zamestnania. Z nameraných údajov v grafe č. 8, ktoré zobrazujú priemernú mesačnú výšku príjmov študentov, pritom vyplýva, že finančné prostriedky od rodičov predstavovali hlavný zdroj príjmov vysokoškolákov v 4. (185,8 EUR), 5. (238,3 EUR) a 6. cykle (253,5 EUR), kým príjem zo zamestnania v 3. kole (350,1 EUR).

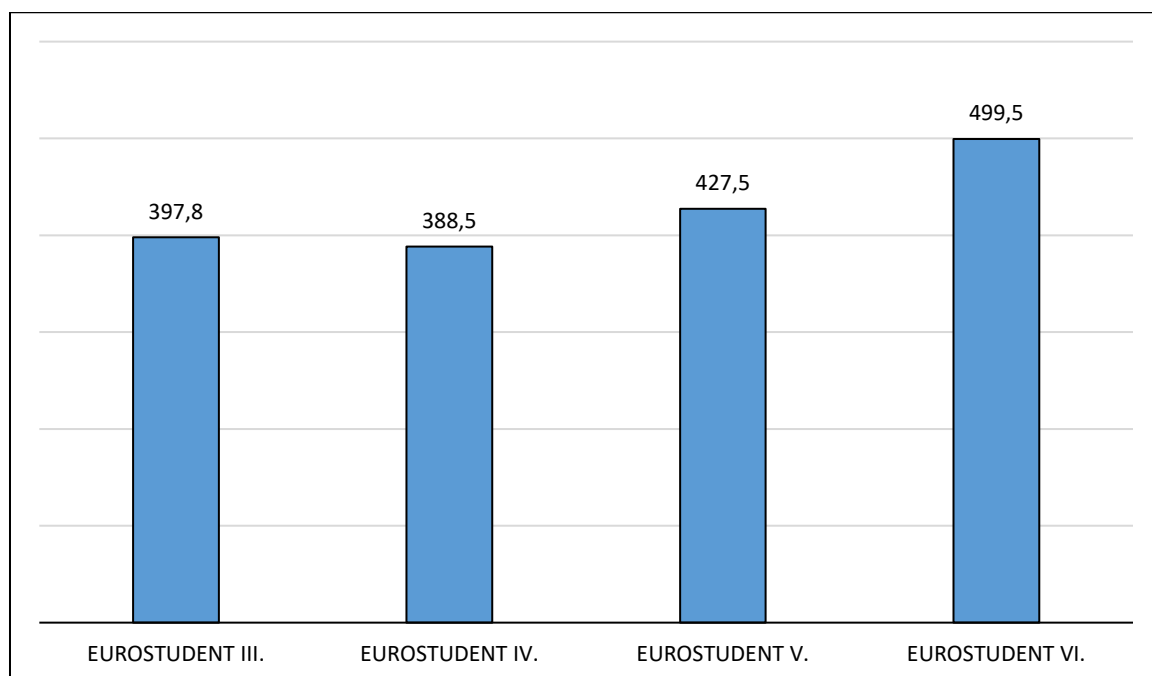
Graf č. 9 Zloženie celkového priemerného mesačného príjmu študentov nebývajúcich počas semestra u rodičov (v %)

Tento záver presvedčivo potvrdzujú aj dáta v grafe č. 9, ktoré sú prezentované v percentách. Finančná podpora z verejných zdrojov a finančné prostriedky z iných zdrojov tvorili z celkového mesačného príjmu študentov v každom cykle len malú časť; boli to teda, zopakujme, práve finančné prostriedky od rodičov a príjem zo zamestnania, ktoré počas sledovaného obdobia predstavovali hlavné zložky príjmov vysokoškolákov nebývajúcich počas semestra s rodičmi, pričom finančné prostriedky od rodičov tvorili kľúčovú položku ich príjmov v 4. (48 %), 5. (56 %) a 6. kole (57 %), zatiaľ čo príjem zo zamestnania v 3. cykle (88 %). A ako možno vysvetliť rozdiely v kompozícii a priemernej mesačnej výške príjmov študentov nebývajúcich počas semestra s rodičmi medzi na jednej strane 3. kolom – v ktorom tvorili hlavný zdroj ich príjmov peniaze zarobené v zamestnaní – a na strane druhej 4., 5. a 6. cyklom, v ktorých predstavovali kľúčovú položku ich príjmov finančné prostriedky od rodičov? Domnievame sa, že túto skutočnosť možno vysvetliť vzájomnou kombináciou prinajmenšom troch sociálno-demografických charakteristík vysokoškolákov, a to priemerným vekom, formou štúdia a študijným programom. Po prvé, hlavným zdrojom príjmov študentov v 3. kole bol príjem zo zamestnania (a nie finančné prostriedky od rodičov), pretože výberový súbor 3.

cyklu pozostáva (v porovnaní s výberovými súbormi vytvorenými v nasledujúcich kolách) z najstarších respondentov – s priemerným vekom 24,5 roka; po druhé túto výskumnú vzorku zároveň tvorí najvyšší podiel študentov externej formy štúdia – 36,7 %; a po tretie, tento výberový súbor obsahuje súčasne i najvyšší podiel študentov magisterských študijných programov – 48,2 %. Sú to teda najmä starší vysokoškoláci, externisti a študenti magisterského stupňa, ktorých kľúčovou zložkou príjmov sú peniaze zarobené v zamestnaní, kým u mladších študentov, ktorí študujú v dennej forme a na bakalárskom stupni štúdia, tvoria hlavný zdroj príjmov finančné prostriedky od rodičov.

Graf č. 10 Celkový priemerný mesačný príjem študentov nebyvajúcich počas semestra u rodičov (v EUR)

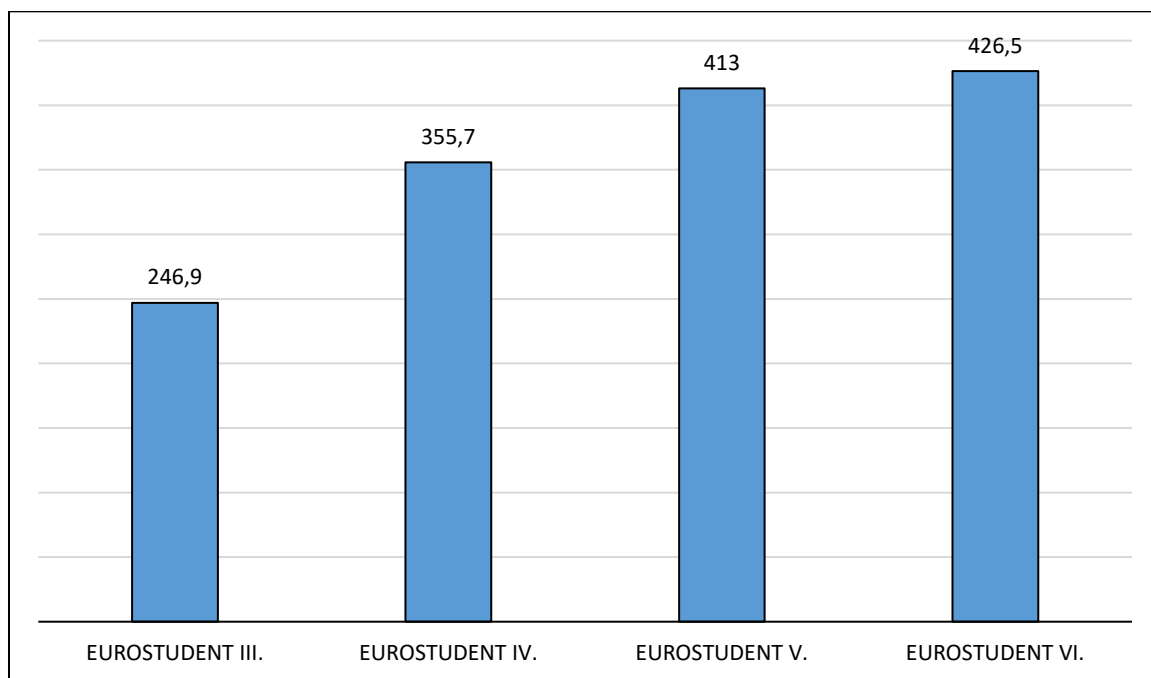

V grafe č. 12 je za jednotlivé cykly zobrazená výška celkového mesačného príjmu vysokoškolákov nebyvajúcich počas semestra s rodičmi. Tá predstavovala sumu 397,8 EUR v 3. kole, 388,5 EUR v 4. cykle, 427,5 EUR v 5. kole a 499,5 EUR v 6. cykle. Dá sa teda povedať, že počas sledovaného obdobia sa celkový mesačný príjem tejto kategórie študentov zvýšili približne o 100 EUR. Podobne ako v prípade priemernej mesačnej výšky výdavkov na bývanie v študentskom internáte, taktiež aj toto vysvetlenie bude zrejme dané skôr makroekonomickými ako sociálnymi zmenami, ktorými slovenská spoločnosť počas sledovaného 12-ročného obdobia prešla.

3.4.3 Výdavky

Poslednou sekciou v rámci kapitoly mapujúcej životné podmienky vysokoškolákov sú ich výdavky. Prehľad o celkových priemerných mesačných výdavkoch (teraz však už všetkých) študentov podáva graf č. 11.

Graf č. 11 Celkové priemerné mesačné výdavky študentov (v EUR)

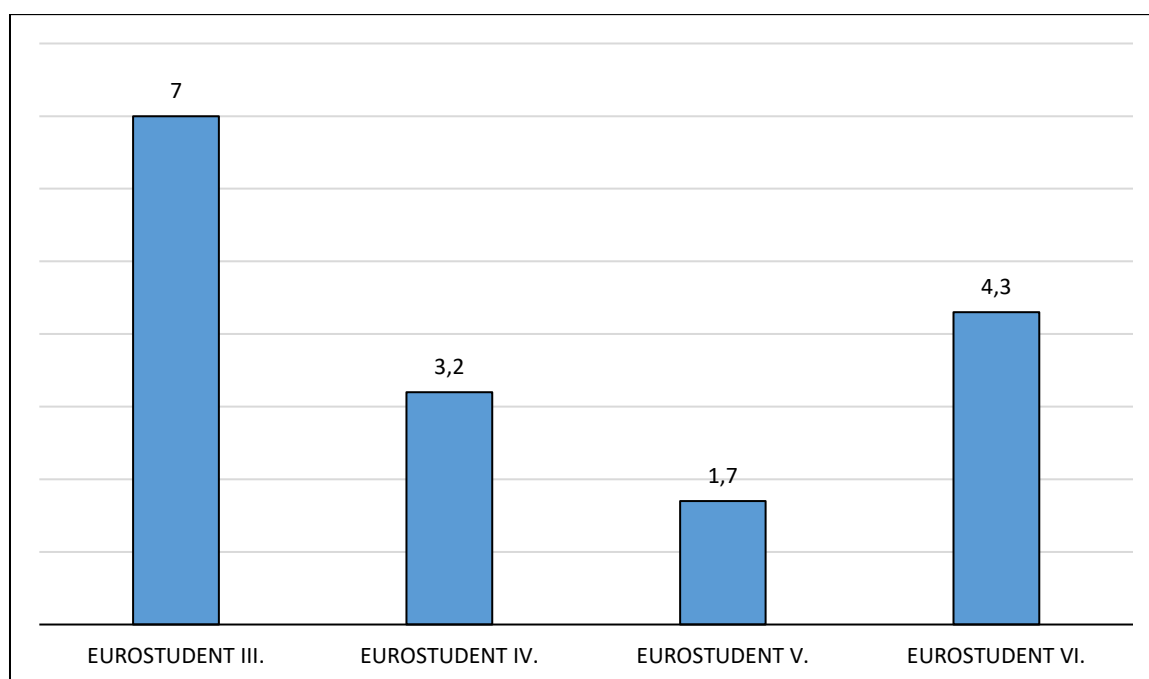

Ako vidno, výška celkových priemerných mesačných výdavkov vysokoškolákov počas sledovaného obdobia kontinuálne rástla, a to z 246,9 EUR v 3. kole, na 355,7 EUR v 4. cykle, na 413 EUR v 5. kole a svoj vrchol dosiahla sumou 426,5 EUR v poslednom 6. cykle. Analogicky ako pri predchádzajúcich finančných ukazovateľoch – priemernej mesačnej výške výdavkov na bývanie v študentskom internáte a výške celkového mesačného príjmu študentov – aj vysvetlenie rastu celkových priemerných mesačných výdavkov vysokoškolákov zrejme vo vyššej miere súvisí s ekonomickými ako sociálnymi procesmi ostatného obdobia.

3.5 Medzinárodná mobilita

Posledným piatym, no mimoriadne dôležitým tematickým okruhom, ktorý tvorí od začiatku podstatnú súčasť výskumu EUROSTUDENT, je medzinárodná mobilita študentov. V rámci tejto sekcie bolo možné prostredníctvom dát z 3. až 6. kola projektu EUROSTUDENT časovo porovnať údaje o podiele vysokoškolákov s absolvovaným zahraničným študijným pobytom, formu organizácie realizovaných zahraničných študijných pobytov, podiel vysokoškolákov, ktorí svoj zahraničný študijný pobyt absolvovali prostredníctvom niektorého z programov EÚ (napr. Erasmus), podiel vysokoškolákov, ktorí na financovanie svojho zahraničného študijného pobytu použili finančné prostriedky od rodičov a príjem z práce počas štúdia v zahraničí a hodnotenie rozličných prekážok pre absolvovanie zahraničného študijného pobytu. Výsledky o tom sú zobrazené v grafoch č. 12, 13, 14, 15 a 16.

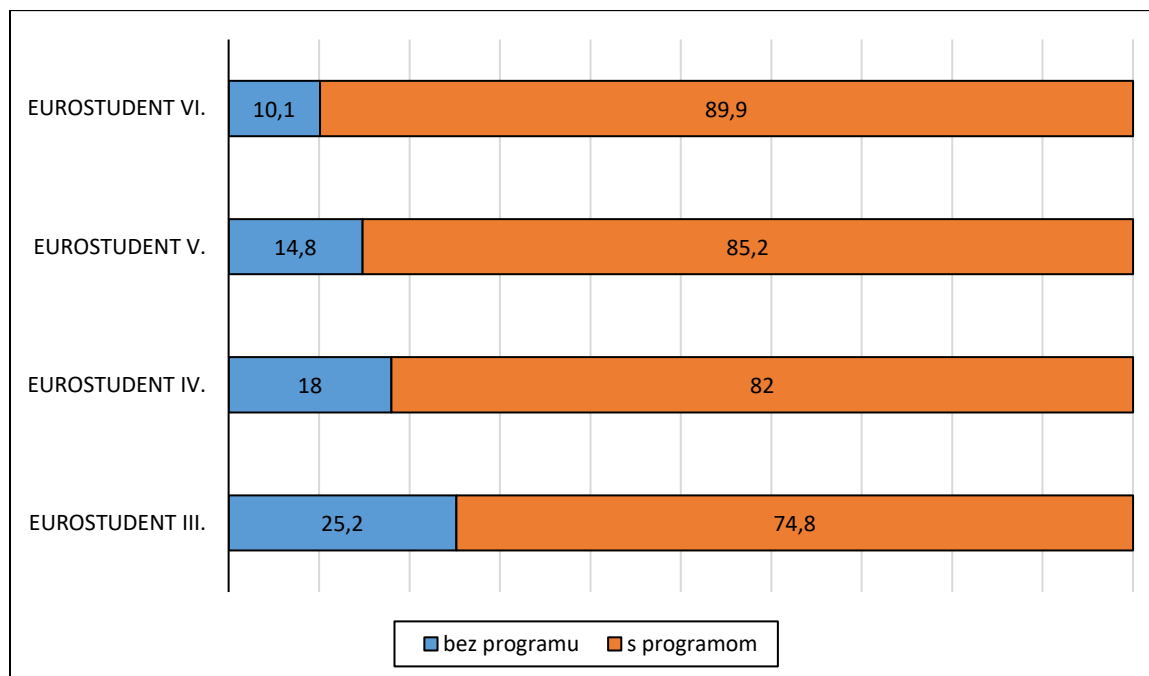
Graf č. 12 Podiel študentov s absolvovaným zahraničným študijným pobytom (v %)

Pri zameraní sa na podiel študentov, ktorí v zahraničí absolvovali študijný pobyt zisťujeme, že percentuálne najviac vysokoškolákov sa zahraničného študijného pobytu zúčastnilo počas 3. cyklu (7,0 %), za ktorým nasledujú 6. (4,3 %) a 4. kolo (3,2 %); najnižší podiel študentov, ktorí v zahraničí absolvovali študijný pobyt, evidujeme počas 5. cyklu (1,7 %). Vzhľadom na hodnoty namerané v súvislosti s percentom vysokoškolákov, ktorí sa počas

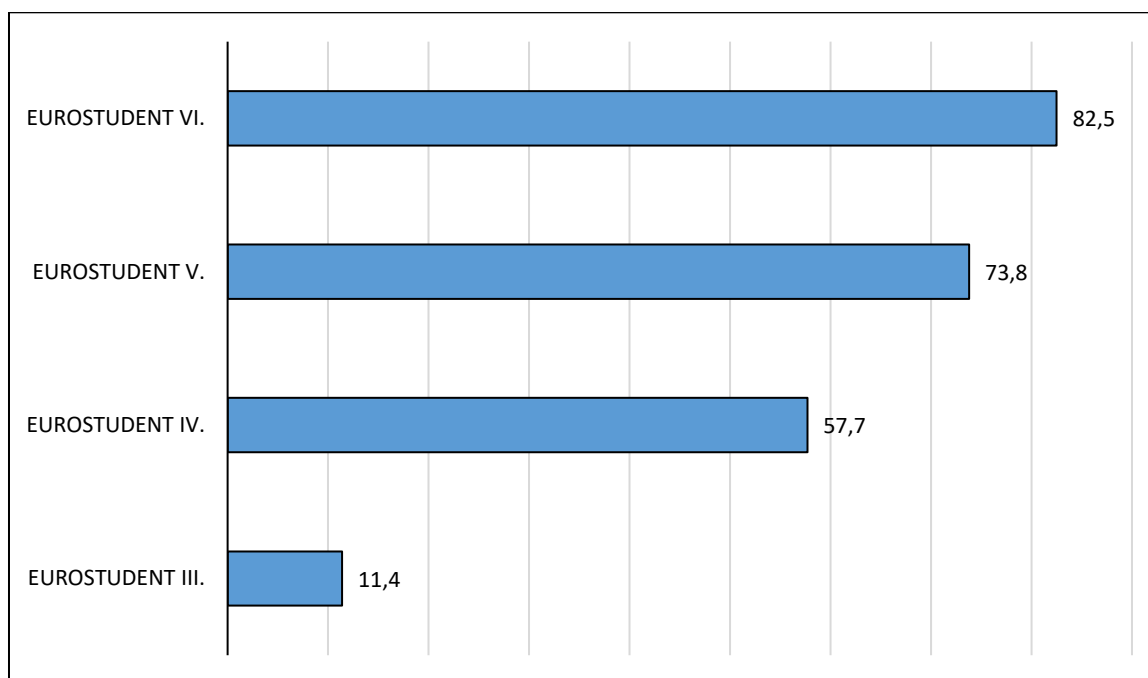
sledovaného obdobia zúčastnili zahraničného študijného pobytu (vždy pod 10 %) tak možno konštatovať, že miera medzinárodnej mobility študentov je dlhodobo relatívne dosť nízka.

Graf č. 13 Forma organizácie realizovaných zahraničných študijných pobytov (v %)

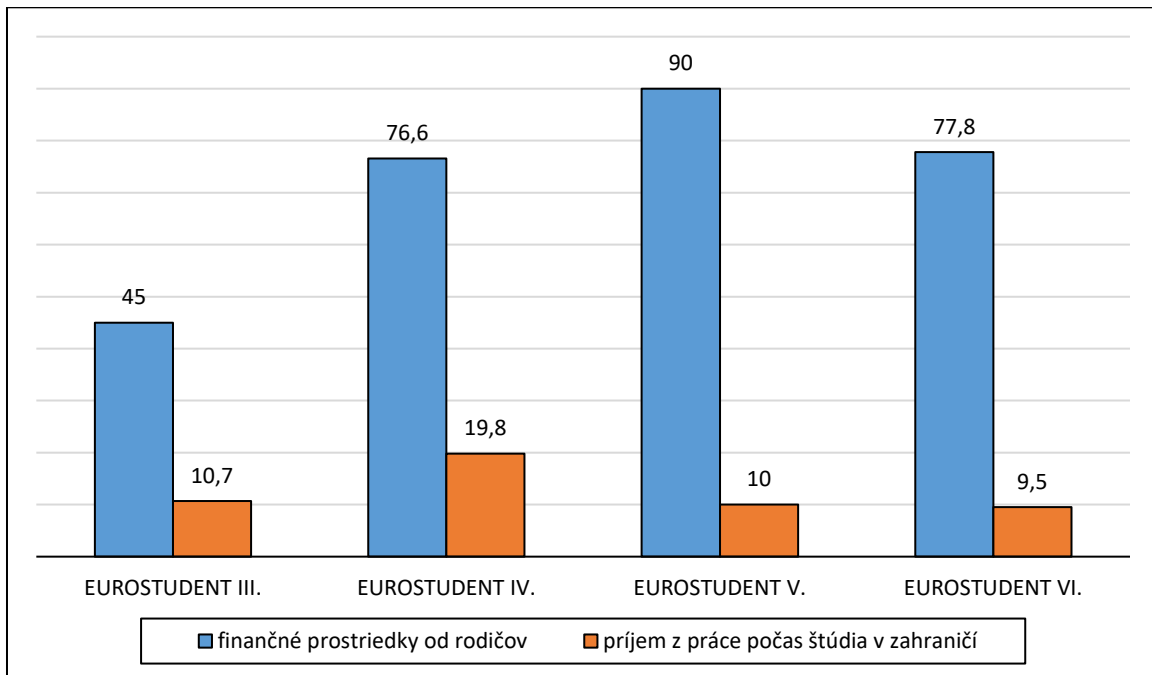
Pokiaľ ide o formu organizácie realizovaných zahraničných študijných pobytov, preukázalo sa, že medzi vysokoškólákmi existovala zrejma tendencia k čoraz intenzívnejšiemu organizovaniu týchto pobytov prostredníctvom programov. Kým v 3. kole si študijný pobyt v zahraničí za pomoci programu zorganizovalo 74,8 % študentov, v 4. cykle ich takto postupovalo už 82,0 %, v 5. kole 85,2 % a v 6. cykle až 89,9 %. Dá sa teda povedať, že za posledných 12 rokov sa podiel vysokoškólakov, ktorí si svoj zahraničný študijný pobyt organizovali prostredníctvom programov, zvýšil o približne 15 %. Na druhej strane, analogicky k tomu klesal podiel tých, ktorí si svoj študijný pobyt v zahraničí zorganizovali mimo programov, t.j. sami. Najvyšší podiel študentov, ktorí si svoj zahraničný študijný pobyt zorganizovali sami, bol preto zaznamenaný v 3. kole (o niečo viac ako 1/4), zatiaľ čo percentuálne najmenej ich takto postupovalo v 6. cykle (o niečo viac ako 1/10).

Graf č. 14 Podiel študentov, ktorí absolvovali zahraničný študijný pobyt prostredníctvom niektorého z programov EÚ – napr. Erasmus (v %)

Kontinuálne s tým, ako postupom času rástol podiel vysokoškolákov, ktorí si svoj študijný pobyt v zahraničí zorganizovali prostredníctvom programov, rástlo aj percento tých, ktorí za účelom organizácie týchto pobytov použili niektorý z programov EÚ – napr. Erasmus. Ako vidno, v 3. kole absolvovala zahraničný študijný pobyt prostredníctvom niektorého z programov EÚ ešte len o niečo viac ako 1/10 študentov, no v 4. cykle ich takto postupovali už takmer 3/5, v 5. kole necelé 3/4 a v 6. cykle až o niečo viac ako 4/5. Vývoj v oblasti organizovania zahraničných študijných pobytov prostredníctvom európskych študijných programov je teda vskutku dynamický, pričom rozdiel v podiele vysokoškolákov, ktorí si počas sledovaného obdobia takýmto spôsobom zorganizovali zahraničný študijný pobyt vykazuje nárast až o viac ako 70 %.

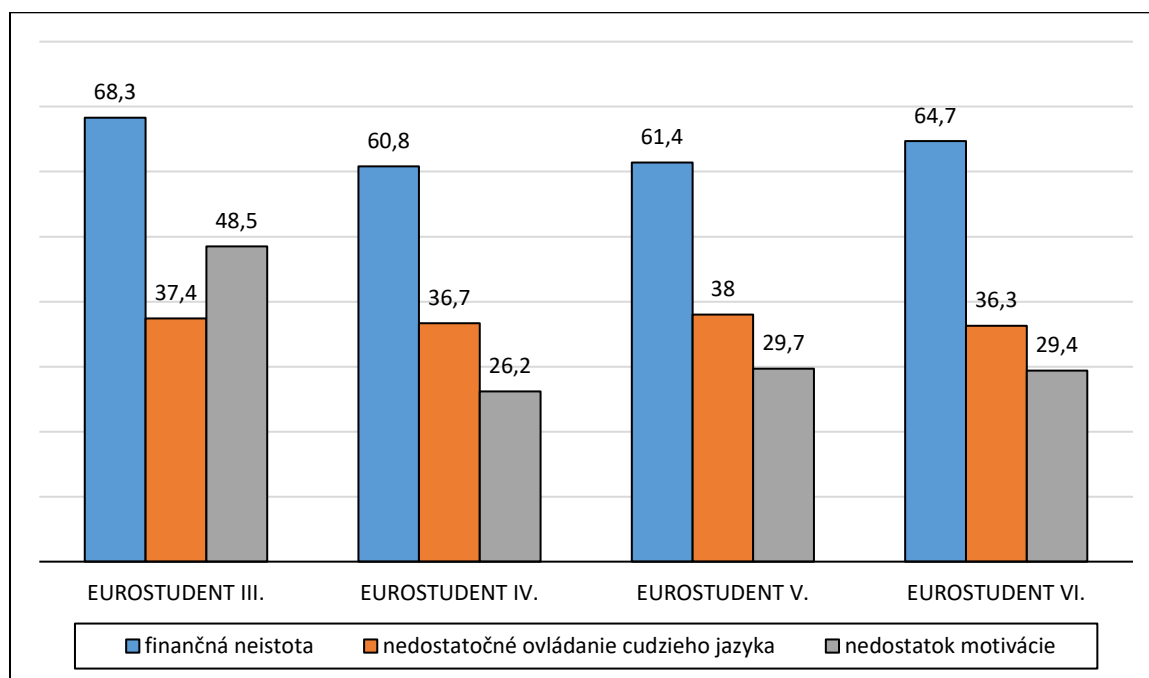
Graf č. 15 Podiel študentov, ktorí na financovanie zahraničného študijného pobytu použili finančné prostriedky od rodičov a príjem z práce počas štúdia v zahraničí (v %)

Týmto sa dostávame k zdrojom financovania zahraničných študijných pobytov študentmi. Výsledky presvedčivo ukazujú, že podiel vysokoškolákov, ktorí na financovanie svojho zahraničného študijného pobytu použili finančné prostriedky od rodičov, bol vo všetkých štyroch kolách, počas ktorých Slovensko na výskume EUROSTUDENT participovalo, podstatne vyšší ako podiel tých, ktorí za týmto účelom použili príjem z práce počas štúdia v zahraničí. Ako vidno, podiel študentov, ktorí v zahraničí absolvovali študijný pobyt vďaka finančným prostriedkom od rodičov sa v jednotlivých kolách pohyboval v rozpätí od takmer 1/2 v 3. cykle až po 9/10 v 5. kole, kým podiel tých, ktorí si takýto pobyt financovali prostredníctvom peňazí zarobených počas štúdia v zahraničí, sa pohyboval len v rozmedzí od približne 10 % v 3., 5. a 6. cykle po necelých 20 % v 4. kole. Najvyšší rozdiel v podiele vysokoškolákov, ktorí za účelom financovania zahraničného študijného pobytu použili finančné prostriedky od rodičov a tých, ktorí si ho financovali peniazmi zarobenými počas štúdia v zahraničí, vykazuje 5. cyklus (80 %), zatiaľ čo najnižší rozdiel medzi týmito dvomi kategóriami vysokoškolákov bol zaznamenaný v 3. kole (34,3 %).

Graf č. 16 Hodnotenie rozličných prekážok pre absolvovanie zahraničného študijného pobytu (v %)

Posledným ukazovateľom, ktorý umožňuje sledovať vývoj v oblasti medzinárodnej mobility študentov, je hodnotenie rozličných prekážok pre absolvovanie zahraničného študijného pobytu, pričom výskyt takýchto bariér sa v každom z cyklov projektu EUROSTUDENT zisťoval len u tých respondentov, ktorí sa doposiaľ takéhoto pobytu nezúčastnili. Namerané dáta v tejto súvislosti celkom jednoznačne poukazujú na skutočnosť, že vo všetkých kolách považovali vysokoškooláci sa hlavnú prekážku pre absolvovanie študijného pobytu v zahraničí finančnú neistotu. Podiel študentov, ktorí pokladali finančnú neistotu za bariéru pre účasť na zahraničnom študijnom pobyte, sa v jednotlivých kolách výskumu EUROSTUDENT pohyboval od o niečo viac ako 3/5 v 4. kole po o niečo viac ako 2/3 v 3. cykle. Nedostatočné ovládanie cudzieho jazyka bolo za prekážku pre absolvovanie študijného pobytu v zahraničí označené zakaždým takmer 2/5 respondentov, pričom v 4., 5. a 6. kole bolo v poradí druhou najdôležitejšou takouto bariérou. Napokon nedostatok motivácie považovali za prekážku pre absolvovanie zahraničného študijného pobytu v jednotlivých cykloch od o niečo viac ako 1/4 po takmer 1/2 vysokoškoolákov, pričom len v 3. kole išlo v poradí o druhú najdôležitejšiu takúto bariéru.

4. Zhrnutie hlavných výsledkov

Sociálny status rodičov študentov

- Vzhľadom na skutočnosť, že vysokoškolské vzdelanie malo počas jednotlivých cyklov ukončených od o niečo viac ako 1/4 po približne 1/3 rodičov študentov, možno konštatovať, že zmeny vo vývoji podielu rodičov vysokoškolákov s absolvovaným terciárnym vzdelaním boli počas sledovaného obdobia len minimálne.
- Životnú úroveň rodiny zhodnotili v jednotlivých kolách ako dobrú od 1/5 po takmer 1/3 študentov, ako priemernú ich ju zhodnotili od necelých 1/3 po zhruba 2/3 a ako zlú od o niečo viac ako 1/10 po o niečo viac ako 2/5. Po prepočítaní skóre sa preukázalo, že životná úroveň rodiny vysokoškolákov sa postupom času kontinuálne mierne zhoršovala.

Situácia študentov pred nástupom na vysokú školu

- Pracovné skúsenosti získané pred nástupom na vysokú školu deklarovalo počas jednotlivých cyklov od necelých 2/5 po o niečo viac ako 3/4 študentov. Najvyšší podiel študentov pred nástupom na vysokú školu pracoval v 4. (77,2 %) a najmenej v 3. cykle (39,0 %).

Čas venovaný v štúdiu a čas strávený v zamestnaní

- Namerané dáta o priemernom počte hodín venovaných vysokoškolákmi štúdiu ukazujú, že študenti sa v bežnom týždni počas semestra postupom času vzdelávali čoraz intenzívnejšie. Tak v 3. kole to bolo priemerne len 25,2 hodiny, v 4. cykle 25,7 hodiny, v 5. kole 30,9 hodiny a v 6. cykle až 32,6 hodiny za týždeň.
- V zamestnaní trávili vysokoškoláci v každom kole podstatne menej hodín ako činnostiam súvisiacim so štúdiom. Najvyšší priemerný počet hodín strávených študentmi počas predmetného obdobia v zamestnaní vykazuje 3. cyklus (15,0 hodiny). Naopak, najmenej intenzívne pracovali vysokoškoláci počas 4. kola (10,2 hodiny).

Spôsoby bývania

- Spôsoby bývania študentov počas semestra sa počas sledovaného obdobia príliš nezmenili. Podiel vysokoškolákov bývajúcich počas tohto obdobia s rodičmi sa pohyboval v rozmedzí od necelých 1/3 (3. kolo) po o niečo viac ako 2/5 (6. cyklus). Podiel študentov bývajúcich počas semestra v študentskom internáte sa taktiež pohyboval v rozhraní od takmer 1/3 (6. kolo) po približne 2/5 (3. cyklus). Vo vlastnom byte/dome alebo v podnájme bývala v každom kole zhruba 1/4 vysokoškolákov.
- Vo všetkých štyroch cykloch sa presvedčivo potvrdilo, že študenti bývajúci počas semestra s rodičmi sú svojím bývaním podstatne spokojnejší ako študenti, ktorí sú počas tohto obdobia ubytovaní v študentskom internáte.
- Náklady na bývanie v študentskom internáte počas sledovaného obdobia kontinuálne rástli. V 3. cykle platili študenti bývajúci počas semestra v študentskom internáte za ubytovanie priemerne 32,5 EUR, v 4. kole 54,8 EUR, v 5. cykle 64,1 EUR a v 6. kole 86,1 EUR za mesiac.

Príjmy

- Hlavnými zdrojmi príjmov študentov nebývajúcich počas semestra s rodičmi boli počas celého sledovaného obdobia finančné prostriedky od rodičov a príjem zo zamestnania.
- V 3. cykle boli kľúčovou položkou príjmov študentov nebývajúcich počas semestra s rodičmi peniaze zarobené v zamestnaní. Tieto predstavovali priemerne 350,1 EUR a tvorili 88 % z ich celkového priemerného mesačného príjmu.
- V 4., 5. a 6. kole boli hlavným zdrojom príjmov študentov nebývajúcich počas semestra s rodičmi finančné prostriedky od rodičov. Tieto predstavovali priemerne 185,8 EUR (4. cyklus), 238,3 EUR (5. kolo) a 253,5 EUR (6. cyklus) a tvorili 48 % (4. kolo), 56 % (5. cyklus) a 57 % (6. kolo) z ich celkového priemerného mesačného príjmu.
- Celkové priemerné mesačné príjmy študentov nebývajúcich počas semestra s rodičmi takmer permanentne rástli. V 3. cykle disponovali vysokoškoláci celkovým priemerným mesačným príjmom 397,8 EUR, v 4. kole 388,5 EUR, v 5. cykle 427,5 EUR a v 6. kole 499,5 EUR.

Výdavky

- Celkové priemerné mesačné výdavky (všetkých) študentov počas sledovaného obdobia kontinuálne rástli. V 3. cykle predstavovala výška celkových priemerných mesačných výdavkov vysokoškolákov sumu 246,9 EUR, v 4. kole 355,7 EUR, v 5. cykle 413 EUR a v 6. kole už 426,5 EUR.

Medzinárodná mobilita

- Zahraničný študijný pobyt absolvovalo počas sledovaného obdobia od 1,7 (5. cyklus) po 7,0 % (3. kolo) študentov. Dá sa teda povedať, že miera medzinárodnej mobility vysokoškolákov je dlhodobo pomerne dosť nízka.
- Medzi študentmi, ktorí sa zúčastnili študijného pobytu v zahraničí, začalo postupom času dochádzať k poklesu podielu tých, ktorí si ho zorganizovali sami a naopak – kontinuálne začal rásť podiel vysokoškolákov, ktorí si ho zorganizovali prostredníctvom niektorého z programov. Napríklad v 6. cykle si zahraničný študijný pobyt za pomoci programu zorganizovalo až 89,9 % študentov.
- Spolu s tým, ako rástol podiel vysokoškolákov, ktorí si svoj študijný pobyt v zahraničí organizovali prostredníctvom niektorého z programov, začal postupom času rásť i percentuálny podiel tých, ktorí za týmto účelom použili niektorý z programov EÚ – napr. Erasmus. Napríklad v poslednom kole mali prostredníctvom programov EÚ zorganizovaný zahraničný študijný pobyt až o niečo viac ako 4/5 študentov.
- Podiel vysokoškolákov, ktorí na financovanie svojho študijného pobytu v zahraničí použili finančné prostriedky od rodičov, bol počas celého sledovaného obdobia výrazne vyšší ako podiel tých, ktorí za týmto účelom použili príjem z práce počas štúdia v zahraničí.
- Namerané dáta o miere dôležitosti rozličných prekážok pre účasť na študijnom pobyte v zahraničí poukazujú predovšetkým na finančnú neistotu, ktorej by zrejme museli študenti v prípade absolvovania takéhoto pobytu čeliť. Treba podotknúť, že to bola práve bariéra finančnej neistoty, ktorú vysokoškoláci považovali v každom cykle za väčšiu prekážku pre účasť na zahraničnom študijnom pobyte ako nedostatočné ovládanie cudzieho jazyka či nedostatok motivácie.

Názov výstupu: **Sociálno-ekonomické podmienky života študentov vysokých škôl na Slovensku**

Trendová analýza

Zodpovedný riešiteľ: Mgr. Roman Kollár, PhD.

Počet strán: 29

Materiál neprešiel jazykovou úpravou